

Folklorno pjesništvo

Kolak, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:120338>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Engleskog jezika i književnosti i Hrvatskog jezika i
književnosti

Karla Kolak

Folklorno pjesništvo

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Ružica Pšihistal

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Engleskog jezika i književnosti i Hrvatskog jezika i
književnosti

Karla Kolak

Folklorno pjesništvo

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologije, grana teorija i
povijest književnosti

Mentorica: prof. dr. sc. Ružica Pšihistal

Osijek, 2022.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 08.09.2022.

Karla Kolak, 0122233069
ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FOLKLOR	2
2.1. POTEŠKOĆE DEFINIRANJA FOLKLORA	3
2.2. FOLKLOR I KNJIŽEVNOST	4
3. FOLKLORISTIKA	5
3.1. IZUMIRANJE FOLKLORISTIKE	6
4. NARODNA KNJIŽEVNOST	8
5. PUČKA I POPULARNA KNJIŽEVNOST	9
6. FOLKLORNO PJESNIŠTVO	11
7. USPOREDBA NARODNE, PUČKE I POPULARNE PJESME	13
8. ZAKLJUČAK	17
9. PRILOZI	18
10. LITERATURA	21

SAŽETAK

U ovome radu istražuje se što je folklor, folkloristika i folklorno pjesništvo. Folklor je književno stvaralaštvo koje je nastalo na temeljima usmene književnosti. Ono što čini folklor posebnim upravo je njegova sklonost promjenama koja nastaje zbog usmenog prenošenja. Folklor ima puno definicija no niti jedna ne može obuhvatiti folklor u cijelosti te zbog toga postoje poteškoće u definiranju folkloru. Folklor se razvija paralelno sa književnošću te je zato bitno spomenuti njihove sličnosti i razlike odnosno prikazati odnos između usmene i pismene književnosti. Folkloristika je znanstvena disciplina koja se bavi proučavanjem folkloru, njegova razvoja i njegovih karakteristika. Ono što folkloristika ističe je to da folkloristi trebaju prestati inzistirati na čistoći folklorne građe te početi uzimati u obzir kontekst pronađene folklorne građe. Alan Dundes progovara o dva glavna razloga koji su odgovorni za izumiranje folkloristike. Narodna književnost je književnost koja obuhvaća usmenu, pučku i popularnu književnost. U narodnu književnost spadaju djela koja su nastala iz naroda i koja nemaju poznatoga autora. Narodna djela karakteriziraju narodni običaji mjesta iz kojega narodni autor dolazi. Pučka književnost je književnost koja je namijenjena nižim društvenim slojevima te nosi obrazovnu ulogu. Popularna književnost javlja se vremenski nakon pučke književnosti. Popularna književnost je književnost koja je namijenjena svim društvenim slojevima te primarno ima zabavnu ulogu. Uspoređivanjem narodne pjesme *Bunjevački bećarci*, pučke pjesme *Sveti Mikula* i popularne pjesme *Vezak vezla* prikazuju se sličnosti i razlike u tematici, ulozi u društvu, raspoređenosti strofa i stihova narodne, pučke i popularne književnosti. Folklorno pjesništvo prisutno je i danas u životima ljudi kroz različite svečanosti i prigode na kojima se rado pjevaju i recitiraju različite narodne, pučke i popularne pjesme.

KLJUČNE RIJEČI: folklor, folkloristika, folklorno pjesništvo, popularno pjesništvo, pučko pjesništvo

1. UVOD

Na početku rada bit će riječi o folkloru. Prvo poglavlje podijeljeno je na dva potpoglavlja. U prvome potpoglavlju govori se problemima i poteškoćama definiranja folkloru. U drugome potpoglavlju raspravlja se o sličnostima i razlikama između folkloru i književnosti.

Slijedi drugo poglavlje pod nazivom *Folkloristika* u kojemu se govori o znanstvenoj disciplini koja proučava folklor. Sadrži jedno potpoglavlje u kojemu se govori o izumiranju folkloristike.

U trećem poglavlju govori se općenito o narodnoj književnosti, njezinom podrijetlu te o njezinim karakteristikama.

Četvrto poglavlje pod nazivom *Pučka i popularna književnost* raspravlja o definiciji pučke i popularne književnosti, njihovom razvoju te o njihovim sličnostima i razlikama.

Folklorno pjesništvo peto je poglavlje u kojemu se definira folklorno pjesništvo, spominje se njegova podjela i karakteristike svake vrste.

Nakon toga slijedi šesto poglavlje u kojemu se uspoređuju tematike te sličnosti i razlike narodne, pučke i popularne pjesme.

Na kraju rada slijedi *Zaključak* u kojemu se sažimaju saznanja istraživanja te *Prilozi i Literatura* koja se koristila pri pisanju rada.

2. FOLKLOR

Folklorom se smatra „stvaralaštvo utemeljeno na tradiciji neke kulturne zajednice, koje pojedinci ili skupine uče i reproduciraju pretežno usmeno, oponašanjem ili na neki drugi (neškolorani) način, a njime se izražava kulturni i socijalni identitet te zajednice.“ (Hrvatska enciklopedija, 2022.) U širem smislu riječi folklor označava narodnu (pučku) kulturu koja u Hrvatskoj asocira na tradicijsku umjetnost u obliku književnosti, glazbe, plesova, dramskog izraza i likovnoga stvaralaštva. (Hrvatska enciklopedija, 2022.) Riječ *folklor* dolazi od engleske riječi *folklore* koja je nastala od dvije riječi – *folk* i *lore*. *Folk* označava puk, narod, dok *lore* znači nauk, znanje. (Hrvatska enciklopedija, 2022.) „I termin i koncepciju uskoro je prihvatila struka koja se bavi tradicijom, pa je izričaj označivao sve ono što je nekad značio naziv *narodna književnost*, tj. odnosio se na cjelokupno književno stvaralaštvo širokih narodnih slojeva.“ (Botica, 2013: 41) Smatra se da je folklor nastao prije 100 000 - 13 000 godina. (Čistov, 2010: 141) Riječ *folklor* javlja se i u drugim jezicima, no ima različita značenja od engleske riječi *folklore*. U njemačkom jeziku naziva se *Volkskunde*, švedskom *folkminne*, a u indijskom *sahitya*. (Ben-Amos, 2010: 121) William John Thoms tvorac je sintagme *folklorna književnost* ili *verbalni folklor* koja se pojavila u 19. stoljeću. (Botica, 2013: 41) 1846. godine u svome članku *Folklor* definira folklor kao: „znanje ljudi ili poimence »stare navade, običaji, svetkovine, praznovjerja, balade, poslovice i slično« koje nestaju pred društvenim i kulturnim promjenama iz sredine 19. stoljeća, koje su same po sebi neznatne, ali koje su osnova za rekonstrukciju pradavne prošlosti.“ (Thoms, 2010: 28)

Kako je folklor dio usmene kulture, jedan od njegova načina prenošenja je usmeno prenošenje. Upravo to usmeno prenošenje razlog je zbog kojega dolazi do promjena u originalnom folklornom djelu što dokazuje da je folklor ovisan o društvu, no i o izvođaču, načinu izvedbe, publici i okruženju. Međutim, zahvaljujući prenosivoj prirodi folkloru i usmenom prenošenju postoje i dandanas očuvana folklorna djela iz prošlosti koja su bitni dio književnosti i kulture. Ben-Amos napominje kako folklor ne može postojati bez strukturirane grupe i da postojanje folkloru ovisi o društvenom kontekstu. (Ben-Amos, 2010: 123) Ben-Amos kaže: „način prenošenja najstalniji je element definicija folkloru.“ (Ben-Amos, 2010: 127) O kvalificiranju nečega kao folkloru govori: „Da bismo neki pojedini entitet kvalificirali kao folklor, osnovni je preduvjet da je bio usmeno prenošen s jedne osobe na drugu bez pomoći ikakvih pisanih tekstova.“ (Ben-Amos, 2010: 127) „Folkloristi su navikli govoriti da je folklor »usmena tradicija« ili da je dio nje. Ipak, mnogi folklorni oblici uopće se ne prenose

usmenim putem.“ (Dundes, 2010: 91) „Za neverbalni folklor poput gesta, igara i plesova ne može se reći da je stvarno dio *usmene* tradicije.“ (Dundes, 2010: 91) „Postoje brojni pisani folklorni oblici. Evo nekoliko primjera folklor koji su prvenstveno pisani: spomenari, nazivi automobila, pjesmice na prvom praznom listu u knjizi (npr. da se označi čija je knjiga), natpisi u javnim zahodima i tradicijska pisma (npr. lančana pisma).“ (Dundes, 2010: 91)

2.1. POTEŠKOĆE DEFINIRANJA FOLKLORA

Dan Ben-Amos u svome članku *Prema definiciji folklor u kontekstu* kaže da postoji puno definicija folklor koje su vrlo raznolike te govori o samom problemu definiranja folklor: „Poteškoće na koje nailazimo pri definiranju folklor istinske su i stvarne. One proizlaze iz naravi samoga folklor i ukorijenjene su u povijesnom razvoju pojma.“ (Ben-Amos, 2010: 121-122) Sve te definicije folklor pomažu razjasniti prirodu folklor, no ne uspijevaju pronaći poveznicu koja svrstava šale, mitove, neverbalne geste, predaje, nošnju i glazbu u jednu kategoriju znanja. (Ben-Amos, 2010: 121) Dan Ben-Amos spominje da prve definicije folklor sadrže „kriterije starine materijala, anonimnog ili kolektivnog autora i jednostavnosti naroda – a svi su oni usputni i nebitni za folklor.“ (Ben-Amos, 2010: 122) Ben-Amos spominje tri temeljna poimanja folklor u kojem je folklor korpus znanja, način mišljenja ili vrsta umjetnosti. (Ben-Amos, 2010: 123) Definicije folklor vežu uza sebe „poteškoću inherentne prirode folklor.“ (Ben-Amos, 2010: 122) Folklorni materijal je „prenosiv, manipulativan i transkulturalan.“ (Ben-Amos, 2010: 122) Druga stvar koja se spominje pri definiranju folklor je da je on „u velikoj mjeri organska pojava, tj. sastavni dio kulture.“ (Ben-Amos, 2010: 122) Ben-Amos napominje kako su „društveni kontekst, kulturni stav, retorička situacija i nadarenost pojedinca“ bitne odrednice koje dovode do promjena izvornoga folklornoga teksta. (Ben-Amos, 2010: 122) „Poseban talent profesionalnog umjetnika ili amatera, njegovo raspoloženje za vrijeme izvedbe te reakcija njegove publike mogu utjecati na tekst priče ili pjesme.“ (Ben-Amos, 2010: 123) Dan Ben-Amos zaključuje: „Ustvari, folklor istovremeno nije ništa od navedenoga i jest sve navedeno. Folklor doista sadrži znanje, on jest izraz misli, umjetnički je uobličen, ali je istodobno i jedinstvena pojava koja se ne može svesti na bilo koju od spomenutih kategorija.“ (Ben-Amos, 2010: 128)

2.2. FOLKLOR I KNJIŽEVNOST

Kada se govori o odnosu između folklora i književnosti, govori se o odnosu između usmene i pismene književnosti. Neki antropolozi smatraju folklor književnošću, a neki proučavatelji književnosti smatraju ga kulturom. (Ben-Amos, 2010: 121) Kako bi odredili što je točno, potrebno je prikazati razlike i sličnosti između folklora i književnosti. „Do 1917. godine više od 50 naroda SSSR-a nije imalo pisanu kulturu, brojne su književnosti bile sasvim mlade.“ (Čistov, 2010: 141) Razvoj pismenosti bitno je utjecao na odnos između folklora i književnosti: „Promijenila se uloga folklora u narodnome životu, promijenili su se oblici umjetničkoga stvaralaštva u narodnome svagdanu, ranije utvrđene granice između folklora i književnosti pokazale su se pokretnima i fluidnima, počelo se otkrivati sve više prijelaznih, hibridnih, poluknjiževnih-polufolklornih oblika koji su se opirali strogim teorijskim klasifikacijama.“ (Čistov, 2010: 140) Gusev je proučavao razlike između folklora i književnosti, zaključio je da: „slična suprotstavljanja nisu perspektivna, jer folklor nije samo umjetnost riječi nego je i sinkretična umjetnost.“ (Čistov, 2010: 140) Kiril Čistov spominje dva aspekta iz kojih se može promatrati književnost – sinkronijski i dijakronijski aspekt. Prema sinkronijskom aspektu folklor i književnost tumače se kao „dva tipa umjetničke kulture“, a prema sinkronijskom aspektu tumače se kao „dvije faze, dva stadija, od kojih je jedan (folklor) prethodio drugom (književnost) u povijesnom kretanju kulturnih oblika i tipova.“ (Čistov, 2010: 141) „Jedna od bitnih razlika između folklora i književnosti je u tome što je prvi obilježen orijentacijom prema *langue*, a druga prema *parole*.“ (Jakobson, Pjotr, 2010: 36) „U shvaćanju folklora kao očitovanja individualnog stvaralaštva dostigla je tendencija za ukidanjem granice između povijesti književnosti i povijesti folklora svoj vrhunac.“ (Jakobson, Pjotr, 2010: 36) Čistov o razlici folklora i književnosti zaključuje da je razvoj pismenosti bitno utjecao na tu razliku i da je folklor oslonjen na prirodni (kontaktni) tip komunikacije, govor, a književnost je oslonjena na tehnička sredstva komunikacije odnosno na zabilježeni tekst. (Čistov, 2010: 154)

3. FOLKLORISTIKA

Urednice *Folklorističke čitanke*, Marijana Hameršak i Suzana Marjanić, definiraju folkloristiku kao „zajednički nazivnik folklorističkih nastojanja tijekom dvije stotine godina.“ (2010: 10) Naime, folkloristika kao znanstvena disciplina razvija se dvije stotine godina, a sam pojam *folkloristika* javlja se 1880-ih godina. (Dundes, 2010: 266) Alan Dundes u svome članku *Folkloristika u 21. stoljeću* definira folkloristiku kao: „proučavanje folklor, baš kao što je lingvistika proučavanje jezika, i tako je već više od jednog stoljeća...“ (Dundes, 2010: 266) Folkloristika se bavi proučavanjem „prirode folklor, specifičnosti njegovih pojedinačnih žanrova, te osobina odnosa između folklor i književnosti u različitim razdobljima njihova povijesnoga supostojanja.“ (Čistov, 2010: 139) Temeljna pitanja kojima se bavi folkloristika su: „Što je folklor, koje su njegove temeljne osobine i po čemu se razlikuje od književnosti?“ (Čistov, 2010: 139) Folklor se može promatrati s različitih aspekata: „s gledišta sredine u kojoj je nastao i živio, stvaralačkoga tipa, izražene ideologija i njezinoga oblika, fabulativnosti, stila, žanrovskih osobina.“ (Čistov, 2010: 140) Bitno je napomenuti da je u prošlosti pojam *folklor* označavao i disciplinu i predmet proučavanja što je stvaralo probleme. (Dundes, 2010: 266) Alan Dundes spominje folkloriste iz 19. stoljeća koji su uspješno riješili taj problem i među njima izdvaja Reinholda Köhlera „koji je razlikovao »folklor«, predmet, od »folkloristike«, proučavanja predmeta. (Dundes, 2010: 266) Što se tiče same povijesti folkloristike Alan Dundes kaže: „korijeni discipline folkloristike leže u prikupljanju starina ili potrazi za neobičnim i čudnim.“ (Dundes, 2010: 269) Jedan od problema sakupljanja folklorne građe je to da „kontekst se redovito ignorira, a lokalni sakupljač cijeni samo tekst.“ (Dundes, 2010: 269) Uloga konteksta pri proučavanju folklorne građe je neprocjenjiva te je zbog toga vrlo bitno zabilježiti kontekst pronađene folklorne građe. Kontekst je zajedno s tekstem i teksturom jedna od glavnih odrednica za analizu folklorne građe. Pomoću konteksta dobivamo uvid u društvene situacije u kojima folklorna građa nastaje. (Dundes, 2010: 105) „Stereotip o folkloristima kao sakupljačima, opsesivnim klasifikatorima i arhivistima jača svaki put kad se objavi nova zbirka neanalizirane folklorne građe.“ (Dundes, 2010: 273) Alan Dundes tvrdi da: „folkloristika je oduvijek bila međunarodna disciplina.“ (Dundes, 2010: 269) Kritizira američke folkloriste jer „neprocjenjivo malo doprinose teoriji i metodologiji folklor“ te spominje kako „gotova sva održiva teorijska i metodološka načela koja se rabe u folkloristici“ dolaze iz Europe. (Dundes, 2010: 269) Također, postoje dva razloga za niski status folkloristike. Prvi razlog je „gubitak

prijašnjeg znanja“ odnosno otkrivaju se stalno stvari koje su već prije bile otkrivene, nema novih otkrića. (Dundes, 2010: 285) Alan Dundes spominje da se to događa zbog amatera koji se smatraju profesionalnim folkloristima i koji nisu dovoljno informirani o prethodnim istraživanjima te stalno otkrivaju stvari koje su već otkrivene. (Dundes, 2010: 285) Drugi razlog je „prestrašenost pred kazivačima.“ (Dundes, 2010: 285) Naime, folkloristi imaju strah od osude drugih folklorista. Upravo zbog toga suzdržavaju se u pisanju i objavljivanju novih radova i pomno razmišljaju što će napisati kako ne bi proturječili teoriji nekog drugog folklorista koji bi se mogao uvrijediti novom teorijom. (Dundes, 2010: 285) Alan Dundes upozorava: „Ako se folkloristi boje reći išta što se neće svidjeti njihovim kazivačima, naše će polje zauvijek ostati tek brdo neanaliziranih tekstova koji se gomilaju u folklorističkim arhivima.“ (Dundes, 2010: 287) Napominje: „Cenzura je jedno, ali autocenzura je po mome shvaćanju oblik akademskog kukavičluka.“ (Dundes, 2010: 290) Zaključuje o folkloristici kako je disciplina još uvijek živa i da „folklor na svijetu ima jednako kao što ga je bilo i prije, a izazov skupljanja i analiziranja nikad nije bio uzbudljiviji.“ (Dundes, 2010: 291) Završava svoj članak riječima: „Ali folklor ne nestaje; baš naprotiv, on i dalje živi u modrenom svijetu, djelomice i zbog povećanog prijenosa putem elektroničke pošte i interneta. A kao što sam pokazao, ideja da folkloristika kao disciplina izumire jednostavno nije istinita.“ (Dundes, 2010: 291)

3.1. IZUMIRANJE FOLKLORISTIKE

Ben-Amos u svome članku piše: „Ako je polazna pretpostavka folkloristike da predmet njezina istraživanja nestaje, nemoguće je spriječiti da ista sudbina ne snađe i samu znanost.“ (Ben-Amos, 2010: 133) Također spominje kako je inzistiranje na „čistoći“ folklornih tekstova pogubno za folkloristiku jer folkloristi na taj način „zanemaruju pravu društvenu i književnu razmjenu među kulturama, umjetničkim medijima i komunikacijskim kanalima.“ (Ben-Amos, 2010: 133) Upravo zbog razvoja tiska i medija dolazi do promjena u usmenom prenošenju. Folkloristi žele pronaći „čistu građu nekontaminiranu tiskom ili emitiranjem na radiju ili televiziji.“ (Ben-Amos, 2010: 134) Prikazivanjem folklorne građe na medijima dolazi do promjena koje prestaju činiti tu građu folklorom zbog „promjena u njezinome komunikacijskom kontekstu.“ (Ben-Amos, 2010: 134) Kako se sve više „čiste“ folklorne građe „kontaminira“ odnosno prikazuje na medijima i u tisku tako folkloristima sve više ponestaje građe za istraživanje što vodi ka samome izumiranju folkloristike. „Folklor je

bio »zrcalo kulture«, ali ne i čimbenik njezine dinamičnosti, projekcija temeljne osobnosti, ali ne osobnosti koja djeluje. Ipak, čim ga sagledamo kao proces, folklor više ne mora biti marginalna projekcija ili odraz; može ga se smatrati samosvojnim interakcijskom sferom.“ (Ben-Amos, 2010: 134) Alan Dundes započinje svoj članak *Folkloristika u 21. stoljeću* komentiranjem stanja folkloristike na početku 21. stoljeća. Komentira kako je stanje folkloristike „deprimantno i zabrinjavajuće“ te da se ukidaju i reduciraju poslijediplomski folkloristički programi diljem svijeta. (Dundes, 2010: 265) Spominje primjer Sveučilišta Indiana koje je folkloristiku spojilo s etnomuzikologijom. Alan Dundes navodi kako je posljedica takvih pothvata nedostatak „odvojenog, neovisnog doktorskog programa iz folkloristike.“ (Dundes, 2010: 265-266) Alan Dundes navodi da postoje dva razloga odgovorna za izumiranje folkloristike. Prvi razlog koji navodi je nedostatak inovacije, nove velike teorije. *Lingua Franca* smatra folkloristiku „nedovoljno teorijski utemeljenom.“ (Dundes, 2010: 268) Napominje važnost teorijske utemeljenosti: „Svaka akademska disciplina koja išta vrijedi mora imati temeljne teorijske i metodološke koncepte. Folkloristika zacijelo ima neke, ali većina od njih osmišljena je u 19. ili ranom 20. stoljeću i otad ih nitko nije unapređivao ni nadopunjavao.“ (Dundes, 2010: 269) Kao drugi razlog navodi činjenicu: „mi, profesionalni folkloristi, u velikoj manjini pred amaterima koji sramote naše područje rada.“ (Dundes, 2010: 273) Kritizira pojedince koji se proglašavaju „folkloristima bez ikakve formalne naobrazbe i obuke na tom području“ te tvrdi kako je to jednako kao da netko tko nema završen studij kemije proglasi sebe kemičarom. (Dundes, 2010: 274) Zaključuje mislima o vrijednosti pravoga folkloru i autentičnih obrazovanih folklorista te o načinu na koji neprofesionalni folkloristi štete samoj disciplini: „folkloristika je globalna disciplina svjetskog ranga s vlastitim vrijednim teorijama i metodama, i ne smijemo tek tako prepustiti svoje polje populistima i amaterima. Sve vrvi od pseudolora, krivotvorenog folkloru (eng. *fakelore*) i folklorizama, pa nam prijeti opasnost da nas preplavi masa neznanstvenih antologija pseudolora, folkloru pomiješanog s kreativnim pisanjem.“ (Dundes, 2010: 276)

4. NARODNA KNJIŽEVNOST

Narodna književnost zajednički je naziv za usmenu, pučku i popularnu književnost. Naziv *narodna književnost* označava: „djela nepoznatih darovitih autora iz naroda koji stvaraju po mjeri svoje sredine, uspješno i manje uspješno, ovisno o stvaralačkoj moći pojedinaca, darovitih pojedinaca iz naroda, bez obzira na stalešku pripadnost.“ (Botica, 2013: 41) Naziv *narodna književnost* doživljava svoj vrhunac u vremenu romantizma, a postoji od najranijih početaka razvoja književnosti. (Botica, 2013: 39) U romantizmu naziv *narodno* veže se uz „ono što je izvorno, svojstveno nekom narodu, prirodno, identitetno, što pripada nekoj kulturi, različitoj od generalizirane, domišljene, izvedene, umjetne i »intelektualizirane« kulture.“ (Botica, 2013: 39) Što se tiče naziva za usmenu književnost kroz povijest ih se javlja čak jedanaest: „narodna ili pučka poezija, narodna književnost, narodno stvaralaštvo, folklor, folklorna književnost, književni folklor, usmena književnost, usmena tradicija, tradicijska književnost, tradicijska verbalna književnost, verbalni folklor i dr.“. (Botica, 2013: 39) Kao najčešći nazivi javljaju se naziv *narodna* od starijih, poslije toga naziv *folklorna* te od novijih naziva *usmena*. (Botica, 2013: 39) Pavao Pavličić u svome članku *Pučka i popularna književnost – Jedno ili dvoje* spominje da je „izraz *narodna književnost* odavno napušten, u vrijeme kad je ta struka panično bježala od romantičnih zabluda XIX. stoljeća.“ (Pavličić, 2017: 11) Roman Jakobson i Pjotr Bogatirjov navode da je pogreška u romantičkom karakteriziranju folkloru „uz tvrdnju o samoniklosti, bila je teza da stvaralac folkloru, subjekt kolektivnog stvaralaštva, može biti samo narod koji nije raščlanjen u klase, koji je neka vrsta kolektivne osobnosti s istom dušom, s istim pogledom na svijet, zajednica koja ne poznaje individualnog očitovanja ljudske djelatnosti.“ (Jakobson, Pjotr, 2010: 39) Jedan dio *narodne književnosti* postao je *usmena književnost*, dok se ostali dijelovi još definiraju. (Pavličić, 2017: 11) Među nedefiniranim dijelovima nekadašnje narodne književnosti pripadaju *pučka* i *popularna* književnost. (Pavličić, 2017: 11) Vana Budišćak navodi da je Arnold Hauser pokušao razdvojiti popularnu i narodnu umjetnost te da je on pod narodnu umjetnost svrstao „oralne (bespismene), ali i pučke umjetničke izričaje.“ (Budišćak, 2015: 158)

5. PUČKA I POPULARNA KNJIŽEVNOST

Pavao Pavličić u svome članku *Pučka i popularna književnost – Jedno ili dvoje* definira pučku i popularnu književnost, opisuje njihov razvoj i nastanak te raspravlja o sličnostima i razlikama između pučke i popularne književnosti. Spominje da se pučka književnost javlja u razdoblju prosvjetiteljstva. (Pavličić, 2017: 14) 19. stoljeće i dio 20. stoljeća smatraju se zlatnim razdobljem pučke književnosti. (Pavličić, 2017: 14) „Pučka književnost cvjetala je onda kad je između pučka i viših slojeva zjapio golemi jaz, ne samo po imovinskom statusu, nego također i po naobrazbi, ukusu, običajima, načinu života i nizu drugih stvari.“ (Pavličić, 2017: 15) Sam naziv *pučka književnost* dolazi od latinske riječ *populus* koja označava isto što i *puk*. (Pavličić, 2017: 6) Vanja Budišćak o tome što je pučko govori da je to „ono što ima grafički (ili kako drugačije) fiksiran tekst, a predstavlja se kao informacija ili ima kakvu praktičnu svrhu.“ (Budišćak, 2015: 161) U svome članku *Pučka kao popularna književnost: teorijsko razmatranje* spominje različite definicije pučke književnosti. Navodi kako niti jedna osoba nema jednu potpunu definiciju pučke književnosti. (Budišćak, 2015: 157) Što se tiče žanrova u pučku književnost spadaju „srednjovjekovne legende, mirakuli, viteški romani, životi svetaca, isusovačke školske drame iz 17. i 18. stoljeća“ te „pučki romani, almanasi, leci, parodijski govori, dosjetke i šatrovački rječnici, pa čak i sanjarice, proročanstva i astrološke prognoze.“ (Budišćak, 2015: 161) Tekstovi pučke književnosti nemaju utvrđeno autorstvo. (Pavličić, 2017: 5) Tekstovi pučke književnosti vrlo su slobodni i podložni raznim promjenama. Pavličić u svome članku piše: „nije bilo fiksnih tekstova u pravom smislu, nego su se oni slobodno prekrajali, amalgamirali, kratili i dopisivali.“ (Pavličić, 2017: 14) „Sadržaji koji su se tom književnošću posredovali imali su status općega dobra, a ne status autorskoga djela, predstavljali su se kao objektivno znanje, a ne kao subjektivni iskaz.“ (Pavličić, 2017: 14) Pučka književnost kako i samo ime govori namijenjena je puku. Upravo zbog svoje namjene, karakterizira ju praktičnost pa su sastavni dio pučkih djela savjeti o meteorologiji, agrikulturi i higijeni. (Pavličić, 2017: 14) Glavna publika pučke književnosti bilo je „seosko stanovništvo i slabije obrazovani dijelovi gradskoga.“ (Pavličić, 2017: 14) Pučki autor pozna svoje čitateljstvo te mu zbog toga svoje tekstove prilagođava. Zna da je njegovo čitateljstvo slabije obrazovano te bira teme koje zna da će im biti zanimljive. (Budišćak, 2015: 159) „Aktualizira li se pitanje smještanja ili izmještanja iz domene popularnog stvaralaštva, kao i odnosa spram onoga usmenog (narodnog), čini se kako da pučkoj knjizi definitivno valja priznati pripadnost sferi popkulture.“ (Budišćak, 2015: 159) Vanja Budišćak zaključuje o pučkoj književnosti i njenom

položaju da joj je mjesto: „upravo na međi usmene i pisane (visoke) književnosti.“ (Budišćak, 2015: 161) Kako dolazi do razvoja i promjena u društvu tako dolazi i do promjena u tekstovima te pučka književnost počinje nestajati, a počinje se razvijati popularna književnost. (Pavličić, 2017: 14) „Puka više nema u tradicionalnom smislu riječi, pa nema ni umjetničkih proizvoda koji bi isključivo njemu bili namijenjeni, dok sve više prevladavaju razni oblici popularne umjetnosti.“ (Pavličić, 2017: 5) Ovo je dokaz da je književnost uvijek u skladu sa svojim razdobljem te da prati društvene i tehnološke promjene. Iako je pučka književnost zamijenjena popularnom književnošću „pučka se književnost u tragovima zadržala do danas, i to kao specifičan tip odnosa prema autorstvu i prema tekstu.“ (Pavličić, 2017: 15) „Pučki književni fenomen danas je, dakle, u najvećoj mjeri prepleten sa sredstvima masovne komunikacije.“ (Budišćak, 2015: 163) Odjek neugasle omiljenosti pučkih tvorevina vidljiv je i u suvremenim književnim pojavama poput *zabavne* (festivalске) glazbe.“ (Budišćak, 2015: 163)

Popularna književnost javlja se nakon pučke književnosti kao reakcija na društvene promjene. Razvojem društva, uvođenjem obveze nižeg školstva i smatranjem čitanja kao zabave pučka književnost pada polako u zaborav, a razvija se popularna književnost. (Pavličić, 2017: 14-15) „Čitanje je postalo zabava u pravom smislu riječi, a potrebu za zabavom imaju svi društveni slojevi.“ (Pavličić, 2017: 15) „Popularna je književnost nastojala biti što više nalik umjetničkoj, pa je prihvatila njezine konvencije i u proizvodnji tiskovina: tekstovi su sada fiksni, a autorstvo ne samo poznato, nego i neupitno.“ (Pavličić, 2017: 15) Za razliku od pučke književnosti koja je namijenjena samo puku, popularna književnost namijenjena je svima, obuhvaća sve društvene slojeve. (Pavličić, 2017: 15) Popularna književnost ima tri oblika: pučko, trivijalno i masovno štivo. (Budišćak, 2015: 163) Svaki oblik sadrži karakteristike koje ih definiraju odnosno o kojima ovise: „pučki o usmenoknjiževnim formama i formulama, trivijalni o prevrednovanim strategijama nekad visokih žanrova, a masovni o medijski relevantnim sadržajima“. (Budišćak, 2015: 163) Na taj način razvija se pojam „masovno“ u književnosti. Dakle, popularna književnost svojom rasprostranjenošću stvara novi tip književnosti. Taj tip se naziva masovna književnost i označava „razne popularne oblike popularne umjetnosti.“ (Pavličić, 2017: 15) Poveznica između pučke i popularne književnosti je korištenje medija i namijenjenost širokom krugu čitatelja. (Pavličić, 2017: 14) Karakteristike popularne književnosti su „prilagodljivost ukusima i potrebama velikog kruga recipijenata.“ (Budišćak, 2015: 159)

6. FOLKLORNO PJESNIŠTVO

Folklorno ili usmeno pjesništvo naziv je za sveukupno pjesništvo koje pripada usmenoj književnosti. Karakterizira ga poveznica sa narodnim običajima, crkvenim običajima te sa svime što je *narodno*. Kako je već prethodno definirano, *narodnim* se smatra sve ono „što je izvorno, svojstveno nekom narodu, prirodno, identitetno, što pripada nekoj kulturi, različitoj od generalizirane, domišljene, izvedene, umjetne i »intelektualizirane« kulture.“ (Botica, 2013: 39) U renesansi je vladao lirski žanr, u baroku i prosvjetiteljstvu epski, a poslije romantizma usmena književnost se javlja u svim žanrovima. (Botica, 2013: 51)

Književnost i usmeno pjesništvo su povezani te su utjecali jedno na drugo: „premda je folklor nebrojeno puta zahvaćao literarnu građu i obratno, književnost folklornu građu, mi unatoč svemu tome nemamo prava brisati granicu između usmenog pjesništva i književnosti u korist genealogije.“ (Jakobson, Pjotr, 2010: 38) Usmeno pjesništvo i književnost imali su različite funkcionalne uloge u „ruskim obrazovnim krugovima 16. i 17. stoljeća: književnost je tu obavljala jedne kulturne zadatke, a usmeno pjesništvo druge.“ (Jakobson, Pjotr, 2010: 39) Jakobson i Pjotr opisuju da je u gradu prevladavala književnost nad pjesništvom zbog tržišne proizvodnje, a da je u konzervativnom selu individualno pjesništvo kao „društvena činjenica upravo tuđe kao i proizvodnja za tržište.“ (Jakobson, Pjotr, 2010: 39) Usmeni pjesnik ne piše sa namjerom privlačenja „recipijenata“ nego piše „iste uvriježene obrasce“ jer „ne poznaje drugačije.“ (Budišćak, 2015: 159)

Stipe Botica navodi da „znatan dio zapisa narodnog pjesništva, ali i pogleda na tradicijsko pjesništvo datira iz druge polovice 18. stoljeća.“ (Botica, 2013: 64) U *Hrvatskoj usmenoknjiževnoj čitanci* usmeno odnosno folklorno pjesništvo dijeli se na lirsko i epsko pjesništvo. Lirsko usmeno pjesništvo obuhvaća *prigodne pjesme, mitološke pjesme, pjesme iz intimnog i društvenog života čovjeka* (ljubavne pjesme, romance, balade), *uspavanke, dječje pjesme, religiozne, obredne, rodoljubne/domoljubne, pjesme krajolika, elegije, balade, naricaljke i bugarščice*. (Botica, 1995: 17) Lirske usmene pjesme nastaju kao reakcija na svakodnevne događaje, običaje, rad, šalu, godišnja doba i ljudske osjećaje. (Botica, 1995: 17) Sve lirske pjesme su stihovane te su pisane u osmercu ili desetercu. (Botica, 1995: 17) Većinom nemaju naslov ili se kao njihov naslov uzima prvi stih pjesme. (Botica, 1995: 17) Lirske pjesme dio su lirskoga štiva no imaju zabavnu funkciju, a ne funkciju praktičnosti: „primjerice pjesme koje ne opjevavaju za zajednicu presudne događaje i ne nude spoznaje o, primjerice, uspješnom uzgajanju neke ratarske kulture, već o sentimentalno-patetičnome

ključu tematiziraju konkretne emocije (ljubavi, sjete, zajedništva).“ (Budišćak, 2015: 165) Epsko usmeno pjesništvo „pričom prikazuje događaje i likove u vremenu i prostoru.“ (Botica, 1995: 113) Glavne teme epskih usmenih pjesama su „vječna pitanja ljudskog života“, povijesna zbivanja, „zgone iz privatnog i javnog života“ te osobni događaji pojedinca. (Botica, 1995: 113) Pisane su većinom u desetercima. (Botica, 1995: 113) Usmenoknjiževni tekstovi imali su različite nazive: „začinke, pisni – pjesni – pisanice – pop(i)jevke, pjesni pirne, pjesni žalobne, pjesni žalostinke, napojke i napojnice, pjesni od kola, poskoč(ni)ice, bugarščice – bugarštice – bugarkinje...“ (Botica, 2013: 49) Pjesme se najčešće: „govore ili pjevaju uz glazbalo – gusle, tamburu, svirale, diple, surle, sopile, leut, bubanj...“ (Botica, 2013: 49) Pjesme su se često izvodile na manifestacijama na kojima su se održavali i ostali narodni običaji kao „ples, kolo, tanac, šegu, sjedaljke, prela...“ (Botica, 2013: 49) Pjesme su se pjevale uz glazbalo „premda nema sustavnog reda ni u izvođenju ni u imenovanju.“ (Botica, 2013: 50) Veću pozornost imale su „lirski intonirane pjesme – svatovske, molitvene/vjerske, jurjevske i križarske, ivanjske, prigodne (uz žetve, »mlinske«), posebice pjesme »od kola«.“ (Botica, 2013: 78)

Ivan Slamnig narodnu poeziju gradskog tipa definira kao: „anonimnu pjesmu *kulturnih radnika* populariziranu pjevanjem ili zapisivanjem na zidovima i letcima u kojoj se stapaju elementi *seoske i reprezentativne, centralne poezije*.“ (Budišćak, 2015: 162) Pučki tekstovi često su bili folklorizirani: „proces folklorizacije najčešće je zahvaćao pučku liriku, a jedan je od najpoznatijih njezinih primjera dio budničarsko-davorijskoga korpusa hrvatskog romantizma.“ (Budišćak, 2015: 162) Ti tekstovi nastavili su postojati u „anonimnim devetnaestostoljetnim pučkim pjesmaricama i čisto usmenome načinu širenja“. (Budišćak, 2015: 162) Ivan Slamnig definira pučku pjesmu kao „poeziju podređenog sloja, bilo seoskog, bilo gradskog.“ (Budišćak, 2015: 162) Pučke pjesme karakterizirane su „jednostavnošću, priprostošću, nestašnošću i (kritičkom) prezrenošću.“ (Budišćak, 2015: 162) Pučki tekstovi sadrže „formalno-sadržajno prizivanje tradicije usmenog pjevanja (stih, klišeizirani izrazi, prepoznatljivi motivi).“ (Budišćak, 2015: 162) U usmenome pjesništvu pronalaze se specifičnosti koje su u kontrastu sa pučkom književnošću. Ti kontrasti su „u rasponu od rimovanja epskih pjesama (izvorna usmena epika ne poznaje rimu) do (pre)čestih opkoračenja, forsiranja sinonima, retoričkih pitanja.“ (Budišćak, 2015: 167)

7. USPOREDBA NARODNE, PUČKE I POPULARNE PJESME

U ovome dijelu rada slijedi usporedba narodne, pučke i popularne pjesme. Radi se o narodnoj pjesmi *Bunjevački bećarci*, pučkoj pjesmi *Sveti Mikula* i popularnoj pjesmi *Vezak vezla* iz Botičine *Hrvatske usmenoknjiževne čitanke*.

Narodna pjesma *Bunjevački bećarci* nalazi se u *Hrvatskoj usmenoknjiževnoj čitanci* pod većim naslovom *Kratke pjesme*. U *Kratkim pjesmama* osim *Bunjevačkih bećaraca* nalaze se i *Slavonski bećarci*, *šaranci*, *Lirske minijature iz Gradišća*, *Šokačke pismice*, *Bekijska ganga*, *Sinjska „rera“* i *Bosanski bećarci (Turić)*. (Botica, 1995: 54-55) Stipe Botica piše sljedeće o kratkim pjesmama: „Narodni život i običaji u raznovrsnim oblicima svoga pojavljivanja ulaze u kratke pjesme, najčešće deseteračke, koje se lako prilagođuju melodiji nekog područja.“ (Botica, 1995: 55) Navodi da se „svaka zgodna iz života lako opijevala, osobito ona *šaljiva, ljubavna, međuljudska, ironična*.“ (Botica, 1995: 55) Ova narodna pjesma dokazuje da je pojedinac iz naroda „darovit“, da se „lako i okretno izražava“ te da je kreativan i da mu „ne manjka svježih slika i usporedbi, metaforična višeznačna izričaja.“ (Botica, 1995: 55) *Bećarac* se definira kao „kratka pjesma, najčešće dvostihovana i u desetercu, nazvana tako što je najčešće pjevaju momci (tur. *bekjar* – momak).“ (Botica, 1995: 55) Pjesma *Bunjevački bećarci* nema poznatoga autora. Smatra se da je došla iz naroda te da zato i pripada narodu. Iz stihova pjesme može se zaključiti da se radi o ljubavnoj tematici zabavnoga karaktera. Radi se o izmjenjivanju ljubavnih osjećaja između momka i djevojke kroz zabavnu razmjenu stihova u kojima se otkrivaju njihove namjere odnosno prikazuje se njihovo udvaranje jedno drugom. Pjesma *Bunjevački bećarci* sastoji se od tri strofe. Prve dvije strofe su distisi, a treća je tercet. U definiciji *bećaraca* piše da je najčešće dvostihovan no iz navedenoga se vidi da to nije pravilo. Ovo je dobar primjer toga kako u narodu postoje odstupanja od pravila odnosno da postoji sloboda izražavanja. Također se u definiciji navodi da bećarac najčešće pjevaju momci no u trećoj strofi pjeva djevojka koja se obraća momku. Stih u *Bunjevačkim bećarcima* je deseterac, a rima je parna.

„Alaj volim curu **umiljatu**,

kad joj zveče dukati na vratu.“ (Botica, 1995: 54)

Bunjevački bećarci narodna je pjesma koja se usmeno prenosila, ima zabavljačku funkciju i namijenjena je široj publici neovisno o njihovom stupnju obrazovanja. Bećarac je narodna

pjesma koja se i danas izvodi u svečanim prigodama kao svatovi te na različitim veseljima. Pjesma *Bunjevački bećarci* odlikuje narodnim duhom i običajima koji se lako bude poznatim stihovima.

Pučka pjesma *Sveti Mikula* porijeklom je iz Lovrana. Autor ove pjesme je nepoznat. Govori o svetom Nikoli koji je „zaštitnik mora i brodara, u ovoj pjesmi prevoznik duša (simbolično) i uništitelj vraga.“ (Botica, 1995: 28) Nikola je „kršćanski biskup i svetac iz 4.st., podrijetlom iz Male Azije.“ (Botica, 1995: 28) U folklornim predajama spominje se kako „putuje u biskupskoj odori, rumenih obraza i patuljasta rasta, s palicom i pratiocem crnim krampusom, daruje dobru, a šiba lošu djecu.“ (Botica, 1995: 28) U pjesmi *Sveti Mikula* opisuje se kako sveti Nikola sječe jelu i od toga pravi jarbol, kormilo i lađicu koje planirati dati djeci na poklon. Nakon što je prikupio poklone planira dalje putovati, no dolazi Marija koja ga moli da povede i nju. Ispod pjesme piše da Marija „u ovoj pjesmi može biti ili obična putnica ili Majka Božja.“ (Botica, 1995: 28) Nikola govori Mariji da prevozi već sedamdeset sedam duša i da nema mjesta no kasnije joj ipak kaže da stane na brod. Usred putovanja Nikola se htio odmoriti i malo odspavati te je rekao Mariji da pripazi na barku. Nikola nije ni zaspao kada Marija govori da je vrag na jarbolu. Nikola tjera vraga s jarbola, a vrag mu se smije i pljuje ga. Nakon toga Nikola skoči na jarbol, uhvati vraga za pete i baci ga u more. Tamo gdje ga je Nikola bacio ostao je gorjeti živi oganj, a gdje je Nikola nastavio ploviti bila je tišina i mirno more. Pjesma *Sveti Mikula* crkvene je tematike. Spominje se svetac Nikola koji prevozi ljudske duše odnosno spašava ljudske duše i vodi ih u vječni mir. Na početku odbija povesti Mariju što znači da nema za svaku ljudsku dušu mjesta na brodu. Nikola ipak kasnije pokazuje svoju dobrotu i prevozi Mariju. Bitno je spomenuti borbu između dobra i zla. Nikola je na Božjoj strani i brani ljudske duše od napada vraga. Pjesma *Sveti Mikula* je stihična, ali nije podijeljena u strofe. Sadrži 51 stih. Većinom su stihovi sedmerci, ali pojavljuju se i osmerci, deveterci i deseterci. Rima je nepravilna.

„*To se s Mikulom rugaše*

i va njega pljuvaše,

njemu se oceraše.“ (Botica, 1995: 28)

Sveti Mikula pučka je pjesma crkvene tematike. Govoreći o svecu Nikoli obrazuje prvenstveno djecu o životu sveca, ali i odrasle. Može se reći da pjesma *Sveti Mikula* ima obrazovnu ulogu. Pjesma je namijenjena široj publici odnosno svim društvenim slojevima. Pjesma se generacijski prenosi s koljena na koljeno te ju djeca rado slušaju i pamte tako da

pjesma *Sveti Mikula* ima i zabavljačku funkciju. Također se i danas željno iščekuje blagdan svetog Nikole koji nosi poklone djeci, a sva djeca i mladi se pripremaju za blagdan tako što uzimaju stare pučke, crkvene pjesme iz prašnjavih pjesmarica i oživljavaju ih poštujući običaje i tradiciju svoga kraja. Naravno, ponešto se i izmijenilo kroz vrijeme no pučka crkvena književnost ne umire. Ona se različitim pjesmama, kao na primjer pjesma o svetom Nikoli, stalno i iznova obnavlja, a naročito u osnovnim školama i dječjim vrtićima.

Pjesma *Vezak vezla* popularna je rodoljubna pjesma koja se pjeva u svim hrvatskim krajevima. (Botica, 1995: 47) Stipe Botica piše: „rodoljubne pjesme i popijevke česta su tema hrvatske usmene poezije.“ (Botica, 1995: 47) Opisuje da su se izvodile i njegovale u „brojnim tekstualnim i pjevnim oblicima, svojstveno pojedinom hrvatskom području.“ (Botica, 1995: 47) Takve pjesme pjevale su se i pjevaju se „u različitim zgodama, na raznim mjestima, u raznovrsnim prigodama, zanosno ili sjetno, uvijek skladno, u društvu koje je lijepo pjevalo jer je mislilo dobro.“ (Botica, 1995: 47) Uvijek kada su se pjevale, pred očima pjevača je „lebdio lik Domovine.“ (Botica, 1995: 47) Tema pjesme *Vezak vezla* je domoljublje koje je prikazano kroz lik mlade Hrvatice koja veze vezak sa četiri grane. Prva grana je grana kralja Tomislava, druga grana je grana Zrinskog i Frankopana, treća grana je grana bana Jelačića, a četvrta Stipana Radića. Pjesma *Vezak vezla* popularna je pjesma te osim funkcije iskazivanja domoljublja ima i funkciju obrazovanja. Kroz poznate stihove ove pjesme hrvatskoj se javnosti prikazuje značaj kralja Tomislava, Zrinskog i Frankopana, bana Jelačića i Stipana Radića. Želi se pokazati njihova važnost i utjecaj koji su imali u borbi za kulturu i nezavisnost domovine Hrvatske. Pjesma *Vezak vezla* je stihična, ali nije podijeljena u strofe. Sadrži šest deseteraca. Rima je nepravilna i rimuju se samo zadnja tri stiha.

„druga grana Zrinskog, **Frankopana**,

treća grana Jelačića **bana**,

a četvrta Radića **Stipana**.“ (Botica, 1995: 47)

Vezak vezla popularna je pjesma koja je poznata cijeloj hrvatskoj javnosti. Namijenjena je svim društvenim slojevima i pomoću svoje popularnosti širi domoljublje, ali i obrazuje građanstvo o hrvatskim velikanima. Rodoljubne pjesme su „budile svijest, podizale ponos, utvrđivale nadu i poticale otpor nepravdi i tuđinu.“ (Botica, 1995: 47) Pjesma se uglazbljena i često se izvodi na različitim svečanostima.

Uspoređivanjem narodne pjesme *Bunjevački bećarci*, pučke pjesme *Sveti Mikula* i popularne pjesme *Vezak vezla* može se zaključiti da svaka od njih ima svoju ulogu u hrvatskoj književnosti. Svaka vrsta pjesme je živa odnosno i danas se izvodi sukladno prigodama. Popularne su domoljubne pjesme te izvedba raznih narodnih stihova bećarca iz starih pjesmarica u svatovima pri izražavanju ljubavnih osjećaja mladenke i mladoženje. Pučka crkvena pjesma ostaje vjerodostojna i aktualna i danas u primjeru pjesme o svetom Nikoli. Sve tri vrste pjesama su namijenjene široj javnosti te su svima razumljive. Imaju obrazovnu funkciju odnosno kroz stihove svojih pjesama opjevavaju različite narodne i crkvene običaje te hrvatsko domoljublje. Osim obrazovne funkcije, imaju i zabavljačku funkciju. Većina narodnih, pučkih i popularnih pjesama je uglazbljena te se često izvodi i u današnje vrijeme te na taj način održava narodnu, pučku i popularnu tradiciju i duh živim.

8. ZAKLJUČAK

Kako je prikazano u ovome radu folklor je teško definirati te postoje brojne poteškoće i problemi oko definiranja folkloru. Folklorom se dakle smatra bilo kakvo stvaralaštvo koje je utemeljeno na nekoj kulturnoj zajednici ili običajima nekoga naroda. Glavni način prenošenja folkloru je upravo usmeno prenošenje te zato folklor pripada usmenoj književnosti. Upravo zbog svoje prirode, folklor je sklon različitim promjenama u tekstovima. Znanstvena disciplina koja se bavi proučavanjem folkloru naziva se folkloristika. U današnje vrijeme predmet proučavanja folkloristike u opasnosti je od izumiranja. Alan Dundes navodi dva glavna razloga za izumiranje folkloristike, a to su nedostatak velike teorije i inovativnosti te nedostatak profesionalnih folklorista. Nazivom *narodna književnost* obuhvaća se usmena, pučka i popularna književnost. *Narodnim* se smatraju sva djela nastala u narodu koja nemaju poznate autore. Pučka književnost dio je usmene književnosti koji označava isto što i riječ *puk*. Česta tematika pučke književnosti je crkvena tradicijska pjesma posvećena različitim kršćanskim svecima. Karakteristike pučke književnosti su namijenjenost nižim društvenim slojevima te obrazovna uloga. Nakon razvoja i promjena u društvu pučka književnost zamijenjena je popularnom književnošću. Ono što razlikuje popularnu od pučke književnosti je to da je popularna književnost namijenjena svim društvenim slojevima te ima zabavnu ulogu. Folklornim pjesništvom smatra se svaki oblik usmenoga pjesništva koji je nastao tijekom povijesti usmene književnosti. Stipe Botica u *Hrvatskoj usmenoknjiževnoj čitanci* dijeli folkloru odnosno usmeno pjesništvo na lirsko i epsko pjesništvo. Lirsko pjesništvo ima veliki broj podvrsta koje su nastale kao reakcija na različite životne situacije lirskega pjesnika te ga karakteriziraju stihovi osmerci i deseterci, a epsko pjesništvo je inspirirano različitim povijesnim događajima te ga karakterizira stih deseterac. Usporedbom narodna pjesme *Bunjevački bećarci*, pučke pjesme *Sveti Mikula* i popularne pjesme *Vezak vezla* može se zaključiti da im je zajedničko to da su nastale iz naroda, održavaju narodne običaje, namijenjene su svim društvenim slojevima te imaju obrazovnu i zabavnu funkciju. Proučavanjem folkloruog pjesništva vidljivo je da usmena književnost odnosno usmeno pjesništvo nije zaboravljeno te da se i danas izvodi na različitim prigodama u našim životima.

9. PRILOZI

Prilog 1: Pjesma Sveti Mikula

SVETI MIKULA¹⁰

Šal je sveti Mikula
gore va črnu goru
i oseče jelvicu,
rasplati je na troje;
i načini Mikula
z jednoga kusa jarbolac,
a z drugoga timunac,
a z trećega vas brodac.
Misli, misli, Mikula,
kud će plavčicu v more.
Plavčica j' šla po kopnu,
kako da bi po moru.
Ukrcaj je Mikula
sedamdeset sedam duš,
i ozgor još on jedan.
Za njim trče Marija
i poprosi Mikulu:
"Zami me ti, Mikula!"
"Ne morem vas, Marijo,
plavčica je malahna,
čuda duš mi je nutre,
sedamdeset i sedam,
i još zgora ja jedan!"
"Zami me ti, Mikula,
s ručicama ću vozit
i s krilcen ću ti jadrit!"

Mikula joj govori:
"Stante na brod, Marijo!"
Kad su prišli na more,
tad Mikula govori:
"Počekajte, Marijo,
prigledajte barčicu,
ja gren malo zaspati."
Još Mikula ne zaspi,
da Marija zavapi:
"Stan se gori, Mikula,
na jarbolcih je huda stvar!"
I Mikula govori:
"Ko si božje, hodi k nam,
ako pak si hudoba,
beži, hodi ća od nas!"
To se s Mikulom rugaše
i va njega pljuvaše,
njemu se oceraše.
Mikula skoči na jarbolac
i to popade za pete
i hiti v sred morske pučine.
Kuda to Mikula hitaše,
tud živi oganj goraše,
kud Mikula jadriše,
biše tiha bonačica.

Lovran

VEZAK VEZLA²⁷

Vezak vezla Hrvatica mlada
vezak vezla na četiri grane:
prva grana Tomislava kralja,
druga grana Zrinskog, Frankopana,
treća grana Jelačića bana,
a četvrta Radića Stipana.

Pjeva se u svim hrvatskim krajevima

Prilog 3: Kratke pjesme

KRATKE PJESME³⁴

Slavonski bećarci, šaranci:

Oči moje, žeravice žive,
namiguju, nikad ne miruju.
Ljub' me, lolo, s koje 'oćeš strane,
il u čelo, il u lice bijelo.
Diko moja, moje zlato suvo,
sad me ljubi, dosta si me čuvo.
Ja siromah nemam zemlje brazde,
kad poljubim bolji sam od gazde.

Bunjevački bećarci:

Alaj volim curu umiljatu,
kad joj zveče dukati na vratu.
Za te moje obrvice vrane,
gubi dika i noći i dane.
A što si me razmazio, diko,
razmazio pa me ostavio,
da me dragi razmaženu ljubi.

Lirske minijature iz Gradišća:

Kada se ja nagnem na klinčaca ramen,
onda se odvali od srdačca kamen.
Katica rožica, belo telo tvoje
kako se naleglo na srdahe moje!

Šokačke pismice:

Diko moja, crne oči tvoje,
alaj prate sve korake moje.
Dikino se oko razbolilo,
ono livo, što je namigivo.
Ona zvizda što je sinoć sjala,
po njoj sam te, diko, pozdravljala.

Bekijska ganga:

Ja ljubljena nekoliko puta,
opet nisan ko naranča žuta.
Nemoj dragi da te drugi ljubi
di su moji dopirali zubi.

10. LITERATURA

1. Ben-Amos, Dan. 2010. Prema definiciji folklora u kontekstu. U: *Folkloristička čitanka*, Hameršak, Marijana i Marjanić Suzana, 121-137. Zagreb : Uriho
2. Botica, Stipe. 1995. *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*, Školska knjiga, Zagreb.
3. Botica, Stipe. 2013. *Povijest hrvatske usmene književnosti*, ŠK, Zagreb.
4. Čistov, Kiril Vasil'evič. 2010. Specifičnosti folklora u svjetlu teorije informacije. U: *Folkloristička čitanka*, Hameršak, Marijana i Marjanić Suzana, 139-158. Zagreb : Uriho
5. Dundes, Alan. 2010. Folkloristika u 21. stoljeću. U: *Folkloristička čitanka*, Hameršak, Marijana i Marjanić Suzana, 265-296. Zagreb : Uriho
6. Dundes, Alan. 2010. Tekstura, tekst i kontekst. U: *Folkloristička čitanka*, Hameršak, Marijana i Marjanić Suzana, 91-106. Zagreb : Uriho
7. Jakobson, Roman i Pjotr Bogatirjov. 2010. Folklor kao naročit oblik stvaralaštva. U: *Folkloristička čitanka*, Hameršak, Marijana i Marjanić Suzana, 31-44. Zagreb : Uriho
8. Thoms, William John. 2010. Folklor. U: *Folkloristička čitanka*, Hameršak, Marijana i Marjanić Suzana, 25-29. Zagreb : Uriho

MREŽNI IZVORI

1. Budišćak, Vanja. 2015. Pučka kao popularna književnost: teorijsko razmatranje. *Jat: časopis studenata kroatistike*, 1(2). 154-169. <https://hrcak.srce.hr/138590> (pristupljeno 08.09.2022.)
2. folklor. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 25. 8. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20034>>.
3. Pavličić, Pavao. 2017. "Pučka i popularna književnost: jedno ili dvoje?". *Dani hvarskog kazališta* 43 (1): 5–37. <https://hrcak.srce.hr/181415> (pristupljeno 08.09.2022.)